

گیاهان دارویی چندساله، گزینه مناسب برای کشت در دیمزارهای شیب‌دار

فرسایش خاک و حفاظت از اکوسیستم‌های طبیعی، همچنین افزایش صرفه اقتصادی زراعت در این اراضی شود.

در این رابطه می‌توان از نتایج تحقیقات ارزشمند بخش تحقیقات گیاهان دارویی در مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور استفاده کرد. این تحقیقات از شناسایی گونه‌های دارویی در طبیعت، آغاز و منجر به تدوین و چاپ کتاب‌هایی با عنوان «شناسایی و پراکنش گیاهان دارویی استان‌های مختلف» شده است. شناخت نوع و درصد مواد مؤثره این گیاهان، ارزش‌های دارویی و صنعتی آنها را مشخص و جایگاه آنها را در صنایع داروسازی، آرایشی-بهداشتی یا غذایی تعیین کرده است. به موازات این تحقیقات، اهلی کردن گیاهان دارویی با ارزش اقتصادی و بازاریابی مناسب نیز انجام شده است. در اهلی کردن یک گونه از گیاهان دارویی، بذر کلیه جمعیت‌های آن در کشور، جمع‌آوری، پس از یافتن مناسب‌ترین روش تکثیر (کشت مستقیم بذر در مزرعه یا تولید نشا در گلخانه)، سازگاری و عملکرد کمی و کیفی آن در شرایط اقلیمی مختلف کشور، بررسی و گونه، جمعیت یا جمعیت‌های برتر آن برای هر شرایط اقلیمی مشخص می‌شود.

سازگاری این گونه‌های ارزشمند دارویی در شرایط دیم، بررسی، همچنین تولید با عملکرد اقتصادی قابل قبول نیز انجام شده است. خلاصه نتایج این تحقیقات تاکنون منجر به انتخاب ۵۱ رقم از حدود ۳۰ گونه گیاه دارویی شده و هم‌اکنون، بخش تحقیقات گیاهان دارویی مشغول به تولید بذر از آنها در سطح ۱۰ هکتار در ایستگاه تحقیقاتی البرز کرج است. از این ۵۱ رقم، تعداد ۳۳ رقم برای شرایط دیم مناسب است. حمایت بخش اجرا از توسعه این تحقیقات برنامه‌ریزی شده طولانی و هدفمند، که به نتایج بسیار اثربخشی نیز رسیده است، می‌تواند تولید بذر را در سطحی مناسب برای ورود به کشت‌وکار کشاورزان گسترش دهد و برای اجرای کشت گیاهان دارویی چندساله در دیمزارهای شیب‌دار مفید باشد. در واقع، باید هم‌زمان با تولید انبوه بذر یا نشا از این گیاهان چندساله سازگار با شرایط دیم، کشت آنها نیز در زمین‌های کشاورزان به صورت پایلوت انجام شود، با توجه به اینکه کشاورزان با کشت‌وکار این گیاهان آشنا نیستند، بهتر است طرح‌ها به صورت پایلوت‌های ترویجی و تحت نظارت و آموزش محققان مؤسسه انجام شوند. بدون تردید، چنین عملیاتی نیازمند همت جدی و حمایت اعتباری بخش اجرا است.

اکثر قریب به اتفاق دیمزارها در ایران، مراتعی هستند که در طول زمان، به تدریج تغییر کاربری داده و به کشاورزی تبدیل شده‌اند. روند رو به رشد تغییرات اقلیمی در جهان و نمود پررنگ‌تر آن در ایران که افزایش درجه حرارت، تغییر الگوی بارش و خشک‌سالی را به همراه داشته است، برخی از این دیمزارها را با کاهش عملکرد تولید مواجه کرده است تا حدی که زراعت در آنها صرفه اقتصادی نداشته و به حال خود رها شده‌اند. از طرف دیگر، در دیمزارهای با شیب بیشتر، کشت گیاهان یک‌ساله سبب به هم خوردن بافت خاک شده است، همچنین از آنجایی که گیاهان فقط در دوره کوتاهی روی زمین وجود دارند و در سایر فصول سال، خاک عاری از پوشش گیاهی است، فرسایش خاک در آنها قابل توجه است.

این در حالی است که گیاهان دارویی چندساله به دلیل نیاز به عملیات زراعی کمتر و عمق ریشه‌دوانی بیشتر، باعث حفظ بهتر بافت خاک می‌شوند، نیاز به عملیات خاک‌ورزی را کاهش می‌دهند و از فرسایش خاک جلوگیری می‌کنند. همین‌طور، کشت این گیاهان، که به صورت طبیعی هم در همان رویشگاه وجود دارند، یک نوع رویکرد نزدیک به طبیعت در کشت دیم به‌شمار می‌رود، به نحوی که اکوسیستم‌های دست‌خورده را به شکل طبیعی‌تر خود برمی‌گرداند.

توسعه صنایع گیاهان دارویی در کشور و بازار رو به رشد نیاز به این گیاهان، همچنین نیاز کم آبی آنها در مقایسه با سایر گیاهان زراعی مثل غلات و حبوبات، سبب شده تا آنها گزینه‌ای مناسب با ارزش افزوده بالاتر برای کشت در دیمزارها محسوب شوند. گیاهان دارویی را می‌توان در شیب‌های بالای ۸ درصد و بسیار بالاتر نیز کشت کرد. همچنین، بارندگی‌های حدود ۳۰۰ و ۳۵۰ میلی‌متر، بارندگی مناسبی برای تأمین نیاز آبی بسیاری از گیاهان دارویی است. مطالعات و بررسی‌های انجام‌شده در بخش تحقیقات گیاهان دارویی مؤسسه تحقیقات جنگلها و مراتع کشور نشان می‌دهد، صرفه اقتصادی کشت گیاهان دارویی در مناطق مختلف کشور حداقل ۲ برابر کشت گیاهان زراعی آن منطقه است. ارزش اقتصادی ناشی از فراوری و تولید محصولات بعدی از گیاهان دارویی و معطر هم می‌تواند به تولید ثروت بیشتر منجر شود.

بنابراین، کشت گیاهان چندساله دارویی در دیمزارهای با شیب بیش از ۸ درصد و بارندگی ۳۰۰ میلی‌متر به بالا، می‌تواند سبب کاهش